

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Криворізький національний університет»

ЛІТЕРАТУРИ СВІТУ:

ПОЕТИКА, МЕНТАЛЬНІСТЬ І ДУХОВНІСТЬ

Збірник наукових праць

Головний редактор – Доктор філологічних наук Світлана Ковпик

Збірник засновано 2013 року

Випуск 6

Кривий Ріг • 2015

Все було марини. І марини був Бог [Жигенко 1990: 135].

Часом дугає у віршах прохання до Бога змигнутися і відвести горе від людей. Прикладом цього може слугувати поезія «По роботі»:

*О змигнуйся (хто над нами ?),
усяку біду одведи!* [Жигенко 1999:343]

У цих поетичних рядках відчужаються ремінісценції з біблійного Моління про чашу – молитви Ісуса Христа у Гетсиманському саду після Тайної Вечері, в якій він просив Святого Небесного Отця відвести від нього страждання земні.

У планій ліриці І Жигенко часто дугають апокаліптичні мотиви. Це пов'язано з особистим життям поетеси: смертю коханого чоловіка, письменника В. Дрозда. Світло назавжди померкло для неї, а з-під пера з'являються сумні рядки. Наприклад, поезія «Вогнем вечірнім з висоти...»:

*Тенер ніхто не захистить
І крові Божій житись, лишись...*

*І сонцю боляче світить,
Як серцю битись* [Жигенко 2010: 26].

Виникають навіть, на перший погляд, богоборчі мотиви:

*Я Господу і досі не простила
Своєї втраченої вигойної біги.*

*Та, слава Богу, осінь відпустила
Усе, що тамувала у собі* [Жигенко 2010:30].

Але це не атестичні настрої, а скоріше прояви невимовного болю. Та у житті поетеси завжди залишається її величність Поезія, що робить світ прекрасним: «*На світі існує тільки Поезія, і нічого, крім Поезії. І земля нади Господь створює задія поезії, як виноград – задія вина. Все інше – тлін і зникання...*» [Копнобинська 2009: 487]. Саме поезія до останку була тією всевидною силою, що допомагала авторці витримати душевний біль, творити і вірити у вічність життя. Такі мотиви з'являються у вірші «Вікну у сад Ц» з останньої збірки І Жигенко «Світло вечірнє»:

Копись промовить Бог: «Вікну

*у сад...» –
запаленіють синню небеса.*

І білий сад зійде на землю знов.

І в білий сад розкриється вікно...

Щовіку сад мій буде воскресать

З велиння трьох вічноквітучих сіле.

І кожну вічність буду я тишат

Про світли цапля жити на землі [Жигенко 2010: 94].

Отже, звернення до Біблії для Ірини Жигенко не є миттєвим поривом, а духовним опертям, що допомагає жити у складному світі. Біблійні образи сілаи невід'ємним елементом художнього світу поетеси. Рецепція традиційних архетипів є своєрідним культурним кодом до розуміння глибокого внутрішнього світу ліричних героїнь мисткині.

БІБЛІОГРАФІЯ

- Галицька 2006 – Галицька Р. Р. Структурно-мистецький синкретизм лірики поеток-емігранток: монографічне дослідження / Р. Р. Галицька – Тернопіль: Рада, 2006. – 85 с.
- Жигенко 1990 – Жигенко І. Чайна церемонія / І. Жигенко – К.: Радянський письменник, 1990. – 159 с.
- Жигенко 1999 – Жигенко І. В. Євангеліє від ластівки: Вибране з десяти книг; ред. рада: В. Шевчук та ін.; упоряд., вулп. ст. та бібліограф. А. М. Макарова/І. В. Жигенко – Харків: Фоліо, 1999. – 544 с.
- Жигенко 2010 – Жигенко І. Світло вечірнє: поезії / І. Жигенко – К.: Пульсар, 2010. – 96 с.
- Жулинський 2006 – Жулинський М. Та, що молиться Богові віршами // Жигенко І. Євангеліє від ластівки: вибр. твори. – 2-е вид. / М. Жулинський – К.: Пульсар, 2006. – С. 4 – 30.
- Копнобинська 2009 – Копнобинська М. Х. Листи і люди: роздуми про епістолярчу творчість / Михайлина Копнобинська – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2009. – 584 с.

Характерною рисою лірики І. В. Жигленко є індії досить неочікувана інтерпретація традиційних біблійних образів. Наприклад, у вірші «Осінь. Копання картоплі» зображується звичайне заняття: збирання щедрого урожаю картоплі:

Копали картоплю. І вітра хмелити од озону.

Варили із кроном борщі, золоті і червоні.

Палили городи. І вчора, і завтра, й сьогодні... [Жигленко 1999: 43]

Але тонка і вразлива душа ліричного героя уміє побачити у буденному незвичайну красу природи, створену Богом:

З усім були згодні. Із кожним творінням господнім;

Нам несе бунт прекрасний. І нівень прекрасний. І віл.

Листями контрабасом сієєє над цикорієм джміль.

І добрі дерева стояли на добрій землі.

Світлимсь джерела. І в небі вейли журавлі.

Все правда під небом на щедрий, на рідній землі [Жигленко 1999: 43].

І себе він відчуває блудним сином, що з радістю повертається у лоно природи. Так біблійний мотив допомагає осягнути герою розуміння таких важливих понять як «рідна домівка», «рідний край», без яких неможливо почуватися щасливим на цій землі.

У деяких поезіях авторки з'являється язичницьке начало, овієне загадковою красою. Так, у вірші «Купальське», дія якого відбувається у фантастичну купальську ніч, язичницькі мотиви виникають у змалюванні головної героїні:

Одягаю вечір на чоло

Голубим гранчастим лазуритом,

І смієсь, і легко йду селом

В матіолове, пахуче житю [Жигленко 1999: 48].

Магія купальської ночі, як відомо, пов'язана з пошукками квітки папороті, що має принести щастя. Лірична героїня теж прагне віднайти своє щастя, свою любов, яка десь блукає світами:

*Де ж воно, моє вікно,
і ти,*

Скарбе мій, захований од світла?

Я шукаю...

І буйне хміль

Запахом купальської нівночі.

І зірок блискуча замеліль,

І моя засмічена

жіночість... [Жигленко 1999: 48].

Характерно, що язичницькі мотиви у вірші не є поганськими, вони сприяють поетичному сприйняттю світу, допомагають героїні відчувати себе часткою живої природи і великого Космосу.

Цікавою є поезія «Сину», побудована у формі повчання синові, в якому відчувалось прямиї ремінісценції зі Святого Письма:

Не убий, не скривдь, не зрадь, не вкрадь,

поділись, життя віддай за друга.

І не слухай, любий мій, не слухай,

що скавчить в ногах иудяча рать [Жигленко 1999: 342].

Найвищі духовні цінності мають закладатися ще у дитинстві і заляжуть це від батьків.

І. Жигленко надзвичайно тонко відчуває довкілля, уміє радіти життю, але й посто ро переживає горе. Зберігати гармонію з кожним роком стає усе складніше, і біль світу дунко відлуккується у її душі. Наприклад, у вірші «День гнівну», присвяченому Чорнобильській трагедії, читаємо:

Сіється дощик. На чейм і на пвід.

Дощ по якому – ні чейму, ні тяду.

Доброї ночі! На тисячу літ.

Сонце заходить. Востанне заходить [Жигленко 1990: 135].

І тоді виривається розпачливий крик, з'являються нотки смутку й зневіри:
Все було гарним у нашому світі,

факт, що поетеса, на думку багатьох критиків, «заглибилася вищем не дисциплінарного, а суто літературного шістьдесятництва» [Галицька 2006: 9]. Дослідники вказували на аполітизм її поезії, оскільки у ній переважали теми природи, казкового світу дитинства, повсякденності людського буття. Цю особливість стилю І. Жигленко підкреслював і дослідник М. Штолько: «Поетесу цікавили перш за все проблеми моральні, загальнолюдські, понадчасові, питання родинних стосунків» [Галицька 2006: 12].

Але, мабуть, ніхто не зможе заперечити, що ці теми є менш важливими у нашому житті. Поезія І. Жигленко є світлою, яскравою, барвистою, ширрою, сповненою тонкого ліризму, суголосною музиці душі і серця читачів різного віку. У зв'язку з цим доречно згадати вислів М. Жулинського: «Поетичний світ трини Жигленко твориться за принципом інтисити, інтисити, несхожості зі світом реальним... Це поезія відвертого, сповідально-чистого, як молитва, свіжотта й болю, добра і ласки, надії, а головне – свята на цьому земному карнавалі життя: це пошуки духовної опори передусім у собі серед жорстокого і холодного веленоддя; це замирення висотями серця шоденної клониливої неприглядності, підтримати віру в добро і надію високим злетом уяви, фантазії, підняти людину над зіркою нерезживання життя і смерті» [Жулинський 2006: 9].

Метою нашої статті є спроба окреслити контури духовності лірики І. Жигленко, проаналізувати релігійні мотиви у її віршах і з'ясувати їхній вплив на особливості авторського світовідчуття.

М. Коцобинська в одній зі статей так написала про І. Жигленко: «У поетеси свій чітко окреслений стабільний мікрокосм. Його осердя – рідний дім, своя кімната – як фортеця, без якої не вижити в цьому розбурханому недоброму світі» [Коцобинська 2009: 243]. Зрозуміти цей мікрокосм і допоможуть морально-етичні проблеми, що посилають чільне місце у творчій поетеси. Для утвердження моральних істин письменниця часто апелює до Біблії – найвищого мірила вічних цінностей.

Перші паростки власної глибокої духовності вона отримала ще в дитинстві від своєї бабусі і незаплімованими пронесла через усе життя. У своїй ліриці І. Жигленко використовує релігійні образи і мотиви, імена біблійних і міфологічних персонажів, конфесійну лексику, назви релігійних атрибутів. Усе це допомагає авторці філософськи осмислити людське буття.

Так, у поезії «Любов», І. Жигленко розмірковує над вічною таємною життя, яке осяячене божественною любов'ю. На її думку, саме любов є тією величезною силою, що рухає життєвий цикл:

*Любов. Була я тямикою – і ти мене сіймав,
І небо взяв у придане за мною.*

Я стала квіткою – і ти мене зрвав.

Та й досі пахне дім у нас весною.

Я стала яблужком.

Зостався по літах лиш смак медовий на твоїх брустах.

А я темер у срібному вінці.

Тепер я сівка у твоїй руці [Жигленко 1999: 34].

Ліричну героїню хвилюють питання життя і смерті, загадковості буття і те, яка сила сприяє його незмінному кругообігові. І відповідь з'являється сама собою, злітаючи з уст мудрого Бога. І лунає не як моралізаторське повчання, а з усмішкою, що заспокоює душу, наповнюючи її благодаттю, вселяючи надію:

Ким я була? І ким я буду, Боже?

Господь мені всміхнеться:

«Не жай і не тривожся. Буде все, як треба.

Пташина знов повернеться у небо.

А квітка знов цвіститиме на землі.

І в яблужа є чіль, і миче є,

А сівка зійде в Царствіє моє...» –

А що ж із ним залишиться,

Господь, в тих чорних днях, у світі зноворождім? –

Твоя любов, дитя, твоя любов... І мисить Божа [Жигленко 1999: 34]

З висоти літ, що відділяють нас від тих подій, а також суттєвих змін, які відбулися в свідомості людей і в ідеології, здається дивним те, що нові віяння фактично в літературі та мистецтві спричинили масові політичні переслідування, коли мистецтво розглядалося не в естетичній, а в ідеологічній площині. Таке могло бути тільки в умовах так званого соцреалістичного мистецтва, коли все регламентувалося партійними приписами. Мемуари людей, які були у вирі цих подій, відкривають читачеві реалії «без ретуші і гриму». Яена річ, що автори мемуарів не можуть утриматися від емоційно-опіюючих суджень на адресу тих чи інших персонажів їхніх спотадів — завалто роз'ядреними є їхні рани до цього часу. Багатьох з них уже немає серед живих. А жинві, маючи величезний досвід боротьби з системою, — стали на чолі національно-політичних рухів, які злюбули Україні незалежність.

Мемуари Леоніда Кореневича “Як по струні безодню” є оригінальним твором не тільки про кожного особисто, а який представив покоління пістдесятників в особах, з аналізом їхніх ідеологічних і світоглядних засад, чітко відтворивши долю тих, хто пов'язав її з українськими національним відродженням 1960-х років. Виписаний у спотадках образ-портрет автора вражас гармонійністю, сконденсованістю і цілісністю і ніби підіймається над процесами, перебіг яких представлено в спотадках.

БІБЛІОГРАФІЯ

Галич 2001 — Галич О. А. Українська документалістика на знамі тисячоліття: специфіка, генеза, перспективи / Галич О. А. — Луганськ : Альма-матер, 2001. — 246 с.

Коплюбинська 2008 — Коплюбинська М. Х. Історія, оркестрована на людські голоси. Екзистенційне значення художньої документалістики для сучасної літератури / Коплюбинська М. Х. — Київ : Видавничий дім «Кисево-Могиланська академія». — 2008. — 70 с.

Кореневич 2004 — Кореневич Л. Як по струні безодню... Кілька особистих сторінок до біографії пістдесятництва / Кореневич Л. — Київ : Смолооскп. — 2004. — 260 с.

Чередник Л. А.

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри українознавства,
культури та документознавства
Полтавського національного
технічного університету
імені Юрія Кондратюка

СПЕЦИФІКА ХУДОЖНЬОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДУХОВНОЇ СФЕРИ

У ДРИЦІ ІРИНИ ЖИЛЕНКО

У статті подано спробу проаналізувати роль біблійних мотивів у творчій спадщині відомого українського лирика Ірини Жиленко. Християнські образи, ремінісценції, мотиви, переосмислені письменницею, розкривають особливості художнього світу поетеси.

Ключові слова: біблійні мотиви, лирика, ремінісценція, лирична героїня, морально-етичні цінності.

В статте представлена попытка анализа роли библейских мотивов в творческом наследии известного украинского лирика Ирины Жиленко. Христианские образы, реминисценции, мотивы, переосмысленные писательницей, раскрывают особенности художественного мира поэтессы.

Ключевые слова: библейские мотивы, лирика, реминисценция, лирическая героиня, морально-этические ценности.

The article presents an attempt to analyze the role of the biblical motifs in the poems by the famous Ukrainian lyric poet Irina Zhilenko. It is demonstrated that biblical images, reminiscences, and motifs as reconstituted by the writer reveal the peculiarities of her poetic world. Key words: Biblical motifs, lyric poetry, reminiscence, lyrical hero, moral and ethical values.

Зірка української поезеси Ірина Володимирівни Жиленко зязяла на літературному небосхилі в бурхливі 60-і роки ХХ століття. Це був період «відлиги», появи цілої плеяди діячів культури і мистецтва, які створили моральну опозицію радянському тоталітаризму й увійшли в літературу під назвою «пістдесятників». І. Жиленко належала до так званої «другої хвилі», молодшої генерації письменників, серед яких слід назвати Л. Пшеничну, Н. Світличну, Л. Скарду, Є. Гуцала, В. Дрозда, Г. Тютюнника, Є. Сверстюка і багатьох інших.

Як відомо, творчу спадщину І. Жиленко досліджували такі відомі літературознавці, як М. Жулинський, А. Макаров, М. Коплюбинська, Д. Кишинівський, М. Штолько та багато інших. Але, на нашу думку, доробок письменниці до цього часу ще не поціновано належно. Можливо, вплинув той

Збірник присвячено вичищено бозових проблем літературознавства на матеріалах творів літератур світу – питання практично-еволюційної поетики в теоретичній по етнології, освітньо-націоналістичних проєктів індивідуально-особистісної, друкової, соціальної, етичної та національної специфіки художнього мислення (ментальності), а також розвитку наукових і формування нових концептуальних бачень одинці з найсвідоміших проблем – духовності літератур світу.

Сайтотно про державну ресестрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 19703-950 ЗР видане 15.02.2013 р.

Затверджено як фахове видання з філологічних наук:
наказ Міністерства освіти і науки України від 04.07.2014 р. № 793

Затверджено до друку рішенням вченої ради Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет» (протокол № 2 від 10 вересня 2015 р.)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕКЦІЯ

Головний редактор – С. І. Ковчак, доктор філологічних наук, професор, КІП ДВНЗ «Криворізький національний університет»

Заступник головного редактора – Н. Г. Мельник, кандидат філологічних наук, доцент, КІП ДВНЗ «Криворізький національний університет»

Члени редакції:

О. А. Галич, доктор філологічних наук, професор, ДВНЗ «Луганський національний університет ім. Тараса Шевченка

В. І. Дмитренко, доктор філологічних наук, професор, КІП ДВНЗ «Криворізький національний університет»

Ж. В. Колодіз, доктор філологічних наук, професор, КІП ДВНЗ «Криворізький національний університет»

Л. В. Левшуня, доктор філологічних наук, професор, Інститут мови і літератури ім. Я. Копса і Я. Купали НАН Республіки Білорусь

А. О. Новиков, доктор філологічних наук, професор, Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка

Л. В. Рева-Лєвшакова, доктор філологічних наук, доцент, Ізмаїльський державний гуманітарний університет

М. О. Тичина, доктор філологічних наук, професор, Інститут мови і літератури ім. Я. Копса і Я. Купали Центр досліджень білоруської культури, мови і літератури НАН Білорусь

Є. Тонєдо Рейнер, доктор філології у галузі «Іспанська література золотого віку» Університет штату Вашингтон, Сетл, США

О. С. Філатова, доктор філологічних наук, професор, Миколаївський національний університет ім. В. Сухолинського

В. Ф. Шевченко, доктор філологічних наук, професор, Запорізький національний університет

РЕЦЕНЗЕНТИ

О. О. Висторова, доктор філологічних наук, професор, Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І. Франка

І. Я. Павленко, доктор філологічних наук, професор, Запорізький національний університет

Адреса редакції: КІП ДВНЗ «КНУ», пр. Гагаріна, 54, м. Кривий Ріг, 50086.
т/ф 067-954-00-84 e-mail: kovchaks@ukr.net

© ДВНЗ «Криворізький національний університет», 2015

ЗМІСТ

Поетика літератур світу.....	6
Дубайська А. І.....	6
Духовні стратегії літературознавчого дискурсу Анаполія Козлова.....	6
Галич О. А.....	9
Роман «Маруся» В. Шкляра як послання біографії з квазі-біографією.....	9
Гурдз А. І.....	19
«Крига кольору хмар» Дари Корній і Тали Владмирової: Проблеми традиції й новаторства в романі.....	19
Дмитренко В. І.....	28
Архетип тіні в романі Б. Антоненка-Давидовича «Смерть».....	28
Журба С. С.....	36
П. Тичина та Р. М. Рільке: поетична молитва митців.....	36
Лошаків А. Г.....	44
О. сьомоговй многомерности декабристских стихотворений Н. Н. Асеева.....	44
Новиков А. О.....	58
Драма І. Карпенка-Карого «Мазета» на тлі літературного й суспільно-політичного життя ХІХ ст.....	58
Павлюк Н. М.....	78
Діалогічна установка на читача у романі Е. Т. А. Гофмана «Життєва філософія kota Мурра».....	68
Рева-Лєвшакова Л. В.....	78
Образна і художня семантика оповідань М. Горького.....	78
Сабал Г. П.....	89
«Брати Карамзови» Ф. Достоєвського та «Ми» Є. Замятіна: суголосність філософських концепцій.....	89
Сквильська Ю. В.....	95
Трансформація постмодерної поетики в драматургічній творчості Анни Вагрової.....	95
Філатова О. С.....	105
До проблеми авторської свідомості («Модуси буття», характеристика, типологія).....	105
Дуржин І. М.....	116
Генеза концепції символізму у творах Олександра Олеся.....	116
Черпуняк Т. О.....	129
Теаралні рецензії Степана Васильченка: жанрово-стильові особливості.....	129
Черкашина Т. Ю.....	139
Художня біографія і біографічні мемуари: взємонакладання дискурсів (на матеріалі художніх біографій французьких авторів).....	139
Яблонська Н. М.....	148
Постмодерністські засоби творення малої прози В. Даниленка.....	148